

טובל, ואוכל את פסחו לערב, אפילו אם עדיין לא נקבר המת, מפני שאין אנינות מן התורה אלא ביום המיתה בלבד.

אבל לא אוכל בקדשים, לפי שבליה שלאחר יום המיתה נוהג אנינות מדרבנן. ולא העמידו חכמים את דבריהם אלא באכילת שאר קדשים שאין באכילתם אלא עשה בלבד [שנאמר "ואכלו אותם אשר כפר בהם" שמות כט]. אבל בפסח, שיש חיוב כרת במניעתו, לא העמידו חכמים דבריהם.

ומן התורה יכול לאכול בערב בלא טבילה, אבל חכמים גזרו באונן שיטבול לפני אכילת קדשים, כיון שהיה אסור בקדשים קודם לכן. [ובענינו שאסור באכילת קדשים גם בליה, מכל מקום טובל בגלל אכילת הפסח, לפי שהיה אסור ביום מדאורייתא באכילת כל הקדשים. ועכשו מותר].

ב. השומע על מתו שמת לפני זמן רב, הרי הוא אונן מדרבנן ואסור לאכול קדשים באותו יום.

ג. וכן המלקט לו עצמות. מי שלקטו לו צא-א עצמות אביו ואמו שחייב באבילות באותו היום.

טובל, ואוכל בקדשים בערב. ולא גזרו חכמים עליהם אנינות בליה, כיון שאנינות היום עצמו אינה אלא מדבריהם, לכן לא הוסיפו לאסור בהם גם את הלילה.

ד. גר שנתגייר בערב פסח,

בית שמאי אומרים: טובל [שכל גר צריך טבילה, כמו שמצינו במתן תורה "וקדשתם היום ומחר", תוספות יום טוב]. ואוכל את פסחו לערב.

רשות. והיינו, לילה הראשון, שאמר תנא קמא שאכילת מצה ומרור חובה בו, חולק על זה רבי שמעון ואומר שרק באנשים הוא חובה, אבל בנשים רשות.

וקשה: וכי לית ליה לרבי שמעון, אינו סובר, הא דאמר רבי אלעזר: נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה. שנאמר [דברים טז] בענין הפסח: "לא תאכל עליו חמין. שבעת ימים תאכל עליו מצות" — הסמך הכתוב את הלאו של איסור חמין לעשה של אכילת מצה. ודרשו מכאן: כל שישנו באיסור בל תאכל חמין, ישנו בעשה של קום אכול מצה.

והני נשים [ונשים הללן], הואיל וישנן בכל תאכל חמין [שהרי בענין איסורי לאוין שבתורה אשה חייבת כאיש, וכמו שנאמר [במדבר ה] "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" — ישנן גם בקום אכול מצה!]

אלא אימא אמור את דברי הברייתא כך:

פסח מצה ומרור בראשון חובה, מכאן ואילך מצה ומרור רשות. רבי שמעון אומר: פסח בלבד באנשים חובה, ובנשים רשות. וכשיטתו שהבאנו בברייתא לעיל "רבי שמעון אומר אשה בראשון עושין אותה טפילה לאחרים".

אבל במצה נשים חייבות.

מתניתין:

א. אונן ביום שמת לו אחד משבעת הקרובים [אביו אמו, בנו בתו, אחיו, אחותו הבתולה, ואשתו]:

ובית הלל אומרים: הפורש מן הערלה שמל את ערלתו כפורש מן הקבר, שטמא שבעת ימים וצריך הזאה בשלישי ושביעי, וטבילה ביום השביעי. [ובגמרא מפורש טעם הדבר].

גמרא:

שנינו במשנה אונן טובל ואוכל פסחו לערב, אבל לא בקדשים.

והוינן בה: מאי טעמא?

ומשנינן: קא סבר שדין אנינות דלילה שלאחר יום המיתה הוא רק מדרבנן. ולכן גבי קרבן פסח — לא העמידו חכמים דבריהם לאסור עליו את אכילת פסחו [וממילא את הקרבנו ב"ד] במקום כרת.

אך גבי קדשים — העמידו דבריהם לאסור אונן באכילת קדשים במקום עשה גרידא, שאם ימנע מאכילתם, אינו אלא מבטל מצות עשה. שנאמר: [שמות כט] "ואכלו אותם אשר כפר בהם".

שנינו במשנה: השומע על מתו והמלקט לו עצמות טובל ואוכל בקדשים.

ותמהינן: מלקט עצמות, שמשמע שנגע בעצמות בשעה שליקט, כיצד הוא טובל ועושה פסחו? והא בעי והרי צריך הזאת שלישי ושביעי!

ומשנינן: אימא, אמור במשנתנו: "השומע על מתו, וכן מי שליקטו לו עצמות". ולא ליקטן בעצמו.

שנינו במשנה: גר שנתגייר, בית שמאי אומרים טובל ואוכל את פסחו לערב. ובית

הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מחלוקת בערל נכרי שמל כדי להתגייר, שאף על פי שודאי לנו שנגע במת לפני שהתגייר, אינו טמא מן התורה, שהרי נכרי אינו מקבל טומאה.

דבית הלל סברי כי מדרבנן הוא טמא שבעה ימים, ומזים עליו בשלישי ובשביעי, ורק אחר כך הוא אוכל בפסח, משום גזירה שמא יטמא לשנה הבאה, אחרי שהוא יהיה כישראל גמור, שמקבל טומאה מדאורייתא, ויאמר: אישתקד בשנה שעברה, מי [האם] לא טבלתי ואכלתי מיד לאחר שנגעתי במת? ואם כן, עכשיו נמי, אטבול ואוכל מיד.

ולא ידע דאשתקד נכרי הוה, ולא מקבל טומאה. ואילו עכשיו ישראל הוא ומקבל טומאה.

לכן תיקנו שאחרי שמל ימתין שבעה ימים, שהרי אין לך טומאה שעברה עליו שבעה ימים שלא טהר ממנה.

[ואף על פי שהזב אינו יכול לאכול בקדשים אפילו לאחר שבעה ימים עד שיביא קרבנו, לא גזרו גזירה זו בגר. כי אילו היינו גוזרים בזה בגר שנתגייר, הוא היה אסור בקרבן פסח לעולם. שהרי אינו יכול להביא קרבנות כפרה מפני שלא קיבל טומאת זיבה בזמן שהיה נכרי, ולא גזרו חכמים לאוסרו בפסח לעולם].

ובית שמאי סברי לא גזרינן.

אבל ערל ישראל, וכגון שמתו אחיו מחמת מילה ולכן לא מלוהו. אם בא עכשיו למול

עד שימתין שבעה ימים, ומזה וטובל. נמצא שמבטל את עשיית הפסח שיש בו כרת.

ב. הזאה — טמא מת שמזין עליו שלישי ושביעי. וחל שביעי שלו בשבת, אסרו חכמים להזות עליו בשביעי משום שנראה כמתקן גברא. רש"י לעיל סה ב [והראב"ד פרק ו מקרבן פסח הלכה ו כתב שגזרו שמא יטלטל ארבע אמות ברשות הרבים].

ומנין שאסרו להזות על טמא מת בשבת אפילו בערב פסח?

דאמר מר [רבי עקיבא במשנה סה ב]: הזאה — שבות היא, ואינה דוחה את השבת בערב פסח, אף על פי שמבטל את עשיית הפסח, שיש בו כרת.

ג. איזמל — דתניא לענין מילה בשבת, שאף על פי שהתורה התירה מילה בזמנה ביום השמיני אפילו בשבת, אסור מדרבנן לטלטל את האיזמל דרך רשות הרבים בשביל למול בו.

ואמרו על זה בברייתא: כשם שאין מביאין אותנו את האיזמל דרך רשות הרבים — כך אין מביאין אותנו דרך גגות, ודרך הצירות, ודרך קרפיפות, לפי שאסור להכניס מהם אל הבית מדרבנן.

ושנו בברייתא, מי שיש לו בן קטן או עבד שמוטל עליו למולם ולא מל אותם, אינו ראוי לקרבן פסח.

לאכול פסחו — טובל, (6) ואוכל את פסחו לערב.

ולא גזרינן לאסור ערל ישראל משום גזירה שמא נבוא להתיר בערל נכרי לטבול ולאכול מיד.

תניא נמו הכי: אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על ערל ישראל, שטובל ואוכל את פסחו לערב.

על מה נחלקו? על ערל נכרי.

שבית שמאי אומרים: טובל ואוכל את פסחו לערב, ובית הלל אומרים: הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר.

אמר רבא: בשלוש תקנות: א. ערל ב. הזאה ג. ואיזמל (המבוארות לקמן) — העמידו חכמים דבריהם במקום כרת. שהורו לבטל את מצות עשיית הפסח, על אף שהמבטלו במזיד חייב כרת.

ובשלוש תקנות אחרות: א. אונן ב. ומצורע. ג. ובית הפרס — לא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת, אלא התירו לעבור על גזרתם כדי לאכול את הפסח. לפי שהמבטלו חייב כרת.

ומה הן התקנות הללו?

א. ערל — הא דאמרן, מה שאמרנו שבית הלל גזרו בערל נכרי שאינו עושה את הפסח

6. בטבילה שטובלים לטהרת הרגל, והוא אמינא שכיון שמל וגם טבל יגזרו בו גזירת ערל נכרי, וקמשמע לן שלא גזרו [ועיין תוספות חדשים על המשניות].

6. תוספות התקשו למה טובל. הרי לא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן. והרמב"ם לא הזכיר בו טבילה. ובתוספות יום טוב כתב ליישב שמדובר כאן

בהונות ידיו ורגליו לעזרה, והכהן נותן עליהם מדם האשם.

דתניא: מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח, וראה קרי בו ביום, ובעל קרי אינו יכול להכנס להר הבית, שהרי דין הר הבית כדין מחנה לוי, ובעל קרי אסור להכנס למחנה לוי.

אם כך, איך יקריב את קרבנות המצורע שלו על מנת לאכול בערב מקרבן הפסח?

טובל, ונכנס להר הבית ומקריב קרבנות מצורע, ואוכל בערב מקרבן הפסח.

אמרו חכמים: אף על פי שטבול יום שלא העריב עליו השמש אינו נכנס להר הבית [שנאמר בדברים כג יב בענין בעל קרי: "והיה לפנות ערב ירחץ במים וכבא השמש יבא אל תוך המחנה", והיינו מחנה לוי].

זה, שחל שמיני של מצורע שלו בערב פסח — **נכנס** להר הבית כדי להכניס בהונותיו לעזרה, על מנת שייטהר ויוכל לאכול פסחו בערב.

כי מוטב שיבא עשה של פסח שיש בו כרת, וידחה עשה של טבול יום שאינו נכנס להר הבית, שאין בו כרת.⁽⁸⁾

ואם יש לו בן שחל שמיני שלו בשבת של ערב פסח, והאיזמל מונח בגגות וקרפיפות, אסרו עליו להביא את האיזמל ולמול את בנו. ונמצא מבטל את עשיית הפסח שיש בו כרת.⁽⁷⁾

בשלושת התקנות שהזכרנו העמידו חכמים דבריהם במקום כרת.

ואלו שלושת התקנות שלא העמידו חכמים דבריהם במקום כרת:

א. **אונן** — **הא דאמרן**, שאונן טובל ואוכל פסחו לערב. והתירו לו לאכול פסחו בזמן אנינות לילה שהיא מדרבנן.

ב. **מצורע** — **מאי היא?**

מצורע שטבל ביום השביעי והעריב שמשו, צריך להקריב קרבנות ביום השמיני, ונאמר בענין קרבנות מצורע: "והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה'". ו"לפני ה'" היינו בעזרה.

והרי מחוסר כיפורים אסור להכנס לעזרה. ואם כן, איך יעשה?

עומד בהר הבית בשער ניקנור, שלא התקדש התוך של השער בקדושת העזרה, ומכניס

יש בו כרת].

8. באיסור כניסה להר הבית שהוא מחנה לוי לא נאמר כרת. אבל טבול יום שנכנס לעזרה חייב כרת. ואם כן איך יכול המצורע להכניס בהונות ידיו לעזרה.

נחלקו בזה בזבחים לב ב יש אומרים שביאה במקצת [שאין מכניס ראשו ורובו] לא שמה ביאה ואין בזה איסור כניסה לעזרה. ויש

7. ואין לפרש שגזרו לבטל את המילה עצמה שהיא בכרת, שהרי אין מילה דוחה שבת אלא ביום השמיני והתינוק קטן באותה שעה. ואין עליו חיוב כרת. רש"י.

והקשה הרש"י לדברי רש"י שבענין מילה בעצמה אין ביטול כרת, מנין שהברייתא מדברת אפילו בערב פסח [ופירש הרש"ש, לולי דברי רש"י, שמדובר לענין מילת קטן בשאר ימות השנה. ונקרא "שיש בו כרת" מפני שכשיגדיל

ואמר על זה **רבי יוחנן**: **דבר תורה** בטבול יום שנכנס להר הבית, מחנה לוי, **אפילו** ביטול איסור **עשה אין בו**, אלא רק אסור מדרבנן.

ומה שאמרה הברייתא — "יבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת", לאו דוקא "עשה" שאין בו כרת. אלא הכוונה לעשה דרבנן.

וואף על פי שנאמר בדברים כג "וכבא השמש יבא אל תוך המחנה", שם מדובר בפסוק במחנה שכינה, דהיינו העזרה].

שנאמר: [בדברי הימים ב כ] "ויעמד יהושפט בקהל יהודה וירושלים, בבית ה' לפני החצר החדשה". ו"החצר החדשה" הוא הר הבית.

מאי "חצר החדשה"? מדוע נקרא הר הבית חצר החדשה?

מפני שחידשו בו חכמים **דבר**. **ואמרו**: **טבול יום** — **לא יכנס במחנה לוי**.

אם כן, רואים מהפסוק שאיסור טבול יום במחנה לוי אינו אלא מדברי חכמים.

[אף על פי שלא מבואר בפסוק בפירושו איזה דבר חידשו בו חכמים, קיבל רבי יוחנן מרביתו שזהו החידוש שחידשו בו. רש"י. ועיי' תוספות].

ומדברי רבי יוחנן למדנו שאיסור טבול יום במחנה לוי הוא מדרבנן. הרי שלא העמידו דבריהם באיסור כרת, והתירו לטבול יום להכנס להר הבית על מנת לאכול מן הפסח.⁽⁹⁾

ג. **בית הפרס** — שדה שנחרש בה קבר גזרו חכמים עליה טומאת "בית הפרס"⁽¹⁰⁾ בשיעור חרישת המענה, מאה אמה לכל צד [רמב"ם פרק י מטומאת מת].

לפי שחכמים חששו שמא כיתתה המחרישה את העצמות ופורתן לאורך המענה [החרישה], ויש כאן עצם כשעורה מן המת שמטמאה במגע ובמשא. וכשהאדם עובר שם יתכן שייטיט [יזיז] את העצם, והיסט דינו כמשא. והרי הוא טמא מת.

והיכן מצינו שלא העמידו חכמים גזרה זו במקום כרת?

דתנן: נחלקו בית שמאי ובית הלל בנוזיר שהלך בבית הפרס [בית שמאי אומרים

בו כרת דוחה עשה שאין בו כרת. שכך מוכח בזבחים לג ב. וצריך עיון גדול.

10. "פרס" מלשון פרישה והתפשטות, שהטומאה מתפרשת ומתפשטת לשם. ויש מפרשים, מלשון דבר פרוס ושבור. שעצמות המת נפרסו שם. ויש מפרשים שפרסות אדם נמנעות מליילך שם [רע"ב אהלות פרק יז משנה א].

אומרים, שאמנם ביאה במקצת שמה ביאה, אבל הואיל והותרה לו לצרעתו אף על פי שהוא מחוסר כיפורים, הותרה לו גם לקריו. רש"י [ועיי' מהרש"א ורש"ש].

9. רבי עקיבא איגר במשניות הקשה: מה שייך לומר כאן ש"חכמים לא העמידו את דבריהם במקום כרת". והרי אפילו אם יעמידו את דבריהם הרי האיסור שלהם הוא לא יותר מאשר איסור עשה של תורה שאין בו כרת. ועשה שיש

במקום כרת.

והוינן בה: **מאי בודקין?** איך בודקין את השדה לדעת שאין בה עצם?

אמר רב יהודה אמר שמואל מנפח נופח בפיו בבית הפרס והולך. ואם יש עצם כשעורה הרי היא נדחית בנפיחתו, ואם יש עצם גדולה יותר לא חששו שיסיט אותה, מפני שיראנה ויזהר.

רב יהודה בר אבוי משמיה דרב יהודה אמר: בית הפרס שנידש ברגלי אדם שרגילים לעבור שם, **טהור.** והבא לעשות פסחו יבדוק אם נידש ויעבור, ומשום שטומאת בית הפרס מדבריהם הקילו לסמוך על בדיקה זו במקום כרת, אבל לאכילת תרומה לא סומכים על בדיקה זו.

בודקין את השדה. ואם אין בה עצם הרי הנזיר טהור. ובית הלל אומרים שאין בודקין שאפילו אם לא נמצא בה עצם טמא מספק].

ב-ב ושוין בית שמאי ובית הלל שבודקין לעושי פסח, שרוצים ללכת לירושלים על מנת להקריב פסחיהם, ואין להם דרך אחרת אלא דרך שדה בית הפרס — בודקים להם את השדה, ואם לא נמצא שם עצם מותרים לעבור שם.

ואין בודקין לאוכלי תרומה, אלא ימתין ויקיף את השדה יום או יומיים עד שמגיע אל תרומתו ואוכלה.

למדנו, שהקילו חכמים לעבור דרך שדה בית הפרס על ידי בדיקה, ולא העמידו דבריהם

הדרן עלך פרק האשה